

HİTİTLER DÖNEMİNDE ^{URU}ADANIYA

Rukiye AKDOĞAN*

Öz

Türkiye'nin en büyük deltası olan Çukurova'nın, M.Ö. II. binyıldaki yazılı kaynaklara göre bilinen en eski ismi Kizzuwatna'dır. Kizzuwatna içinde yer alan çok sayıdaki şehirlerden biri de Adaniya'dır. Makalede, hem KUR "ülke" hem de URU "şehir" belirleyicisi ile belgelenen Adaniya şehrinin geçtiği 11 Hitit tableti ele alınmıştır. Söz konusu tabletlerin transkripsiyon ve tercümelerine dayanılarak, Adaniya şehrinin lokalizasyonuna değinilmiştir. Ele alınan, Adaniya'nın belgelendiği tabletlerden anlaşıldığı kadarıyla şu kesin bilgiler ortaya çıkmaktadır: Misis / Yakapınar'a yerleştirilen Zunnahara ile Adaniya'nın bir günlük mesafede olduğu ve Şar veya Sirkeli'ye (?) yerleştirilen Kummanni (Kizzuwatna) ile Adaniya'nın arasının da bir günlük mesafede olduğu anlaşılmaktadır. Tabletlerde, daha ziyade Kummanni, Zunnahara, Arušna ve Tarša ile ilişkili olarak yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: ^{URU}Adaniya, Adana Şehri, Kizzuwatna, Çukurova, ^{URU}Zunnahara.

Abstract

^{URU}Adaniya in the Hittite Period

The written sources from 2nd Millenium BC point out that the earliest name of Çukurova, the largest delta of Turkey, is Kizzuwatna. Adaniya was one of the ancient towns in the Kizzuwatna region. In this paper, 11 cuneiform texts including Adaniya with determinatives KUR "land" or URU "town" will be treated in detail. Based upon the

* Doç.Dr. Rukiye Akdoğan, Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Balcalı, Adana. rakdogan@cu.edu.tr; Söz konusu çalışma, Saraybosna'da gerçekleştirilen I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda (20-21.05.2017) bildiri olarak sunulmuştur ve Ç.Ü. Bilimsel Araştırma Projesi Koordinasyon Birimi (Proje No 8902) tarafından desteklenmiştir.

transcriptions and translations of these texts, it is also referred to the location of Adaniya. The treated texts including Adaniya provide the following information: that the distance between Zunnakara, a town located to Misis / Yakapınar, and Adaniya was a day's journey, and also that the distance between Kummanni (Kizzuwatna), an ancient town located to Şar or Sirkeli (?), and Adaniya was a day's journey. Kummanni usually appears with Zunnahara, Arušna and Tarša in the cuneiform texts.

Keywords: ^{URU}Adaniya, Adana city, Kizzuwatna, Çukurova, ^{URU}Zunnahara.

Türkiye'nin en büyük deltası olan Çukurova, M.Ö. II. binyıldan günümüze kadar çeşitli isimlerle anılmıştır. Yazılı kaynaklara göre, belirlenebilen en eski ismi Kizzuwatna'dır. Kizzuwatna adı çeşitli arşivlerden gelen çivi yazılı metinlerde *Kizzuwatna*, *Kizwatana*, *Kizzuatna*, *Kizwatna*, *Gizzuatna* olarak yazılmaktadır. Asurlular buralara *Que*, *Hume*, *Kisuatni*, *Tabal*, *Unqi* ve *Hilakku* derlerken, yerel krallar *Azatiwataya* gibi isimler veriyorlardı. Mısır kaynaklarında ise bu bölge *q.s.wa.d.na* olarak geçer. Yüreğir'de bulunan Fenikece ve hiyeroglif Luviceci iki dilli bir kitabe içeren, Geç Hitit kabartmasında kim olduğu bilinmeyen yerel bir bey, Sur (Asur) ve "Büyük Ova" ile ilgili olarak bir meseleyi çözdüğünü ve bu sırada Fırtına Tanrısı Tarhunt'un kendisini desteklediğini yazmaktadır. Burada "Büyük Ova" denen yer, her şekilde Çukurova olmalıydı. Luvi Hiyeroglif yazısıyla Fraktin'de *Kizuwana*, Emirgazi'de ise *Ká-zu-wa-na*. ÜLKE olarak yazılır.¹

Kizzuwatna ismi ise, III. Salmanasser tarafından M.Ö. 839 yılında ele geçirilen Adanawa krallığındaki kentlerden biri olan Kisuatnu ismi altında yaşatılmaya devam etmiştir.²

Yeni Babil metni olan VAT 16043'de (Akamenid zamanından), Kilikya ile özdeşleştirilen, ^{KUR}*ki-i-ir-ku* (Kirku ülkesi) yer almaktadır.³

Herodot'tan beri, Grek geleneğinde Küçük Asya'nın güney doğusundaki büyük bölge, *Kilikia* olarak belgelenir.⁴ Bugün artık Kilikya isminin, Assur Kralı III. Salmanassar zamanından itibaren bu dönem

¹ Ünal 2006: 17; Ünal-Girginer 2007: 63, 64. Kizzuwatna'nın Fırtına Tanrısı ve Tanrıça Hepat'ı, Huqqana antlaşması şahit tanrı listesinde de (Öy.I 44, 47) karşımıza çıkmaktadır, krş. Akdoğan 2011: 11-13.

² Bryce 2012: 154.

³ Neumann 1979: 431.

⁴ Neumann 1979: 429.

kaynaklarında sıkça sözü edilen Hilakku'dan kaynaklandığı bilinmektedir. Söz konusu ülkenin ismi metinlerde şöyle belgelenmiştir: *Hi-lak-ki, Hi-lak-ku*.⁵

Çivi yazılı kaynaklara göre Kizzuwatna içinde yer alan kentler şunlardır: Anamušta, Arana, Aruna, Arušana, Adaniya, Azpišana, Hulašana, Irima, Işhupitta(?), Kummanni⁶, Lamiya (Limonlu), Landa (?), Lawazantiya⁷, Luwana (yukarı Seyhan Vadisi'nde?), Nirišana, Paduwanta, Pitura, Puruna, Şaliya (Gülek geçidine uzanan yol üzerinde)⁸, Şerigga, Şinamu[-...], Taršana, Terušana/Tirušana, Turpina, Turutma, Uparbašana, Ura, Urauna, Urika, Urušana, Uda, Waşşukanna, Waştisa, Zaparašana-Dağı, Zazlippa, Zilapuna, Zinziluwa ve Zunahara.⁹ Görüldüğü üzere çoğunun yeri saptanamamış toplam 38 şehir isminin yer aldığı Kizzuwatna, geniş bir coğrafyaya sahipti.

Adana yer adının kökeninin eski Yakın Doğu ve Mısır kaynaklarında M.Ö. 1550'den beri bilinen *Adaniya* ve M.Ö. 1380'lere tarihlenen Danuna'dan geldiği bilinmektedir.¹⁰ Boğazköy-Hattušana ve Ortaköy-Şapinuwa'da ele geçen tabletlerden anlaşıldığı kadarıyla Adana adı Hurricedir; Danuna'nın Hurri kökenli olduğu ve *tanu-* "yapmak" fiilinden geldiği kabul edilmektedir. Bu metinlerde *adan*, *atani/adani* veya *adaniya* denilen kutsal bir kült eşyası, *ambaşsi-* "yakma kurbanı" ve *keşhi-* "sandalye, mukaddes tah" ve henüz anlamı bilinmeyen *hirhi* ile yanyana geçer.¹¹ *adani-/adaniti-* kelimesinin Hititçe sözlüklerdeki anlamı şöyledir: "Hurrice bir kült- veya tapınak aleti; fal metinlerinde iç organların sınıflandırılması ya da onların bölümleri için kullanılır"; "fal terimi ve Hurrice ayinlerde kutsal bir nesne, tabure[?], ayaklık[?]"¹². *(h)işuwa-* ayinlerinden birinde, "*bir adana aleti*" önünde kuş şeklindeki bir içki kabından bir adet *uzianza-* içkisi Fırtına Tanrısı'na ve diğer erkek tanrılara sunulmaktadır.¹³ Bir de bu isimde Hurrice tanrı adı vardır: ^D*A-da-a-ni*.¹⁴

⁵ Neumann 1979: 430; Ünal-Girginer 2007: 65.

⁶ Forlanini 2015: 32'de, Kummanni için Sirkeli(?) yerleştirmesini yapmıştır.

⁷ Lawazantiya ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Akdoğan 2017: "^{URU}La(hu)wazantiya "La(hu)wazantiya Şehri", 9. Uluslararası Hititoloji Kongresi'nde (Çorum, 1-7 Eylül 2014) bildiri olarak sunulmuştur (baskıda); Yiğit 1997: 1-14.

⁸ Bkz. Ünal 2006: 21; Forlanini 2013: 15 d.not 65.

⁹ Ünal-Girginer 2007: 58.

¹⁰ Goetze 1962: 52'de, Adana ile Danuna arasındaki ilişkiyi tesadüfi ve ikincil derecede görmektedir.

¹¹ Ünal-Girginer 2007: 67.

¹² Krş. Tischler 2001: 36; Ünal 2016: 96.

¹³ Ünal-Girginer 2007: 338.

Eski Doğu'nun çivi yazılı kaynaklarında az yerde geçen *Danuna* adı, en eski olarak M.Ö. 1380'lere tarihlenen ve Mısır'da bulunan bir Amarna Mektubu'nda karşımıza çıkar. Mektup, Mısır Firavununun bölgedeki mahalli iş birlikçisi Tyros Kralı Abimilki tarafından Firavun'a gönderilmiştir ve bölgeye yönelik istihbarat haberleri içerir. Kendi bölgesinde ajan rolünde olan Abimilki Firavun'a çevresindeki ülkelerle ilgili olarak bilgiler sunmaktadır. Bu ülkeler arasında *Danuna* (Adana), *Ugarit* (Suriye'deki Ras Shamra), *Qidsu* (*Kidsi*, *Kadeş*) ve *Amurru* bulunmaktadır. Abimilki Firavuna, *Danuna* kralının öldüğünü ve yerine kardeşinin tahta geçtiğini, ama buna rağmen ülkede bir kargaşalığın söz konusu olmadığını ihbar etmektedir. Ama Abimilki'nin mektubunda *DNYN* olarak geçen bu ülke adının Adana ile eşit olduğu konusu çok tartışmalıdır. Fakat *Danuna* Ülkesi'yle Adana bölgesinin kastedildiğinden kuşku duyulmamalıdır.¹⁵

Danuna-Adaniya-Adana ilişkisi günümüzde artık kesin bir açıklık kazanmıştır. Nasıl ki yerli Kizzuwatna dillerinden birinde isimlerin en başındaki *A* ünlüsünün düşmesi suretiyle (*apheresis*) *Assur*'dan *Sura* veya *Asyria* (*Eski Yunanca*), *Awarika*'dan *Warika/Urika*, *Rhosos*'tan *Arsuz*, *Atuna*'dan *Tuna* ve Hurrice kökenli Hititçe *aşuraşura-* kuş adından *şuraşura-*, Hurrice tanrı adı *Amunki*'den *Munki*, *Assuri*'den *Süryani* yapılmış ise, aynı şekilde *Adani(ya)*'dan da **Dana*, yani *Danuna* yapılmıştır.¹⁶

Çift dilli Çineköy yazıtında, Fenikece *DNNYM* yer ismi, *Adana(wa)* yer ismine karşılık gelmektedir, söz konusu lokasyonun bölgenin başkenti durumundaki Adana değil de, Ovalık Kilikya bölgesinin ismi olduğunu göstermektedir. *Hiyawa*'nın Hitit imparatorluk dönemi *Ahhiyawa*'sı ile olan ilişkisinin inandırıcı bir şekilde ortaya koyulduğu bir ortamda, bu ismin Asurca *Que* (*Qawe*) isminin kökeni olduğu iddiası da çok şüpheli gözükmemektedir.¹⁷

Bryce'a göre, *Danuna/Dnyn*, eğer *dnnym* ile aynıysa, Fenikeliler ve Mısırlılar, Adana ve Kilikya ahalisi için bu terimleri kullanırlardı.¹⁸

Bölgeyle ilgili Yeni Asur zamanına ait en eski belge, M.Ö. 859 yılında egemenlik alanını Küçük Asya'ya doğru genişleten ilk Asur kralı III. Salmanassar'a aittir. Kendi savaşlarını anlattığı metinlerinde, Hilakkulu

¹⁴ Bkz. van Gessel 1998: 56; Groddek-Kloekhorst 2006: 307. Ünal-Girginer 2007: 67'de, Adani'nin tanrı determinatifıyla yazılmasını, onun muhtemelen tanrılaştırılmış bir kült eşyası olabileceğini belirtmektedirler.

¹⁵ Ünal-Girginer 2007: 70.

¹⁶ Ünal-Girginer 2007: 69.

¹⁷ Dinçol-Dinçol-Hawkins-Peker-Özcan 2015: 67.

¹⁸ Bryce 2016: 74.

Pihirim'in rakibi olarak kendisinden bahseder. Daha sonra II. Sargon'un (M.Ö. 722-705) yıllıklarında, Asur krallığının bölümü olarak, batıya doğru ilerleyen Asurlular ve yerli küçük prenslikler arasındaki mücadele alanı olarak, sık sık Hilakku bölgesi anlatılır.¹⁹

Aşağıda, Adaniya şehrinin Boğazköy'den (Hattuša) ele geçen Hitit dönemine ait olan tabletlerde nasıl belgelendiği ele alınacaktır.

Adaniya'nın, Hitit dönemine ait belgelendiği metin yerleri ve yazılış şekilleri şöyledir:

- 1) KUB 20.52+KBo 9.123 Öy. I 17' ^{URU}A-da-ni-ya,
- 2) KBo 1.5 Ay. IV 54 KUR ^{URU}A-dá-ni-ya^{KI}, 57 KUR ^{URU}A-dá-ni-ya^{KI},
59 KUR ^{URU}A-dá-ni-ya^{KI}, 65 KUR ^{URU}A-dá-ni-ya^{KI},
- 3) KUB 57.87+40.46+40.52+KBo 9.98 Öy. I 13 ^{URU}A-d[a-ni-ya,
- 4) KUB 48.81 x+1 ^{URU}A-ta-ni-y[a(-),
- 5) KUB 46.37 Ay. 14 ^{URU}A-da-ni-ya,
- 6) KUB 23.21 II 5 ^{URU}]A-da-ni-ya-an,
- 7) KBo 3.1+3.68+12.5+12.7+12.12 Öy. II 2 ^{URU}A-da-ni(-y)a-aš,
- 8) KBo 61.321 2' ^{URU}A-d[a-ni-ya,
- 9) KUB 30.31+32.114+KBo 39.281 Ay. IV 7, 27 ^{URU}A-da-ni-ya-ya,
- 10) KUB 6.40 Ay. 2' KUR A-da-ni-ya-aš [,
- 11) KBo 47.7 Öy. 15' ^{URU}A-da-ni-ya.

Yukarıda görüldüğü gibi, Adaniya'nın, ülke (KUR) determinatifiyle (belirleyici) belgelendiği metin yeri, KUB 6.40 Ay. 2'. satırdır. KUR (ülke), URU (şehir) determinatifiyle belgelendiği metin yeri, KBo 1.5 Ay. IV 54, 57, 59, 65. satırlardır. Diğer 9 metin yerinde sadece URU (şehir) belirleyicisi ile belgelenmektedir.

Adaniya'nın lokalizasyonu ile ilgili görüşler şöyledir: Forrer 1926: 47'de Adana olduğunu belirtmiştir; Goetze 1940: 56 vd.'da Adana olarak yer almıştır; Garstang-Gurney 1959: 61'de Adana yakınındaki Velican Höyük; Goetze 1962: 52'de Hititler zamanındaki A-ta-ni-ya adının bugünkü Adana ile aynı olduğunu belirtir. Ünal 2006: 21-22'de, Adana'nın Adaniya ile eşitlendiğini yazar. Forlanini 2010: 3 d.not 5'te, Adana'nın merkezinde,

¹⁹ Neumann 1979: 430.

Seyhan nehri (klasik Saros) üzerindeki eski taş köprünün hemen kuzey batısındaki Tepebağ Höyük ile özdeşleştirildiğinden bahsetmektedir.

Adaniya isminin ilk olarak geçtiği eski Hitit kralı Telipinu fermanından başlayarak, belgelendiği metin yerlerinin transkripsiyon ve tercümeleri şöyledir:

1) KBo 3.1+3.68+12.5+12.7+12.12²⁰ (CTH 19.II.A, Telipinu Fermanı (I. Akkadca II. Hititçe)

Öy. II

- 1 [(KUR-*e-ma-aš-ši ku-u-ru-ri-*)]*e-et*^{URU}(*Ha/Za-*)*ag-ga-aš*^U[^{URU}*Ma?-t(i-la-aš*^{URU}*Gal-mi-ya-aš*)]
- 2 ^{URU}*A-da-ni*[(*-y*)*a-aš* (KUR^{URU}*A*)*r-za-u'-i'-ya*^{URU}*Šal-la-pa-aš*^{URU}*Par-d*[(*u-wa-ta-aš*^{URU}*Ah-hu-la-aš-ša*)]
- 3 *la-ah-ha-ma ku-wa-at-ta* ÉRIN^{MES}-*uš pa-iz-zi ne a-ap-pa Ú-UL SIG₅*[(*in*)]
- 4 *ú-e-eš-kán-ta ...*

Tercüme:

- 1 Ülke, ona düşmandı: H/Zagga, [Ma]tila, Galmiya,
- 2 Adaniya, Arzawiya ülkesi, Šallapa, Parduwata ve Ahhula.
- 3, 4 O, askerleriyle nereye sefere gittiyse, onlar alışıldığı gibi iyi geri gelmediler.

Adaniya şehrinin ilk kez belgelendiği yukarıdaki metinde görüldüğü üzere, *Adaniya* adı M.Ö. 15. yy.'ın ortalarına ait eski Hitit kralı Telipinu'nun fermanında, önceki kral Ammuna'ya karşı ayaklanan ülkeler arasında sayılmıştır. Sonradan, Adana M.Ö. 15. yy.'ın ikinci yarısında Hitit boyunduruğu altındaki eski bölgenin dışında kurulmuş bağımsız bir krallık olan Kizzuwatna'nın bir parçası haline gelmiştir.²¹

Eski Hitit Dönemi krallarından Telipinu, Kizzuwatna Kralı İşputahšu ile bir antlaşma imzalamıştır. İşputahšu'nun bir mührü, daha 1930'lu yıllarda Tarsus Gözlükule kazılarında bulunmuştu ve o kendisine mühür üzerinde “*Büyük Kral İşputahšu, Pariyawatri'nin oğlu*” demektedir;

²⁰ Transkripsiyon ve tercüme için bkz. Hoffmann 1984: 26, 27.

²¹ Bryce 2012: 154.

böyle mühürler kazıtmak, o zamanlar bağımsız devletlerin krallarının işiydi ve Išputahšu bunlardan biriydi, Kizzuwatna'nın büyük kralıydı.²²

2) KUB 20.52+KBo 9.123²³ (CTH 628.Tf12.A, (h)išuwa- Bayramı)

Öy. I

6' [EGI]R-ŠU-ma I NINDA.GUR₄.RA Š[A I PA ZÌ.DA ZÍZ pá-r-ši-an-zi²⁴]

7' [kat-ti-iš-ši-ma I UDU I^{DU}[^Gha-(aš-šu-wa-wa-a)n-ni-in GEŠTIN^{URU} ...]

8' [p]é-e har-kán-zi LÚ^{MEŠ}[Š(U.GI URU^{LIM})]

9' [kat-ti-iš-ši i-ya-an-ta []

10' [^{URU}]Kum-ma-an-na-za-an ú[-

11' [EGIR-Š]U-ma I NINDA.GUR₄.RA ŠA I PA ZÌ[.DA ZÍZ pá-r-ši-an-zi²⁵]

12' [kat-ti-i]š-ši-ma I UDU I^{DUG}ha-aš-š[u-wa-wa-an-ni-in GEŠTIN]

13' [^{URU}Z]u-un-na-ha-ra {silinti} pé-e [har-kán-zi]

14' [L]Ú^{MEŠ}ŠU.GI URU^{LIM} kat-ti-iš-ši [i-ya-an-ta]

15' EGIR-ŠU-ma I NINDA.GUR₄.RA ŠA I PA ZÌ.DA ZÍZ [pá-r-ši-an-zi²⁶]

16' kat-ti-iš-ši-ma I UDU I^{DUG}ha-aš-šu-wa-wa[-an-ni-in GEŠTIN]

17' ^{URU}A-da-ni-ya pé-e har-kán-zi LÚ^{ME}[ŠŠU.GI URU^{LIM}]

18' kat-ti-iš-ši i-ya-an-ta []

19' EGIR-ŠU-ma I NINDA.GUR₄.RA ŠA I PA 'ZÌ.DA' ZÍZ [pá-r-ši-an-zi]

20' kat-ti-iš-<ši->ma I UDU I^{DUG}ha-aš-šu-wa-wa-an-ni-i[n GEŠTIN]

21' ^{URU}Tar-ša pé-e har-kán-zi LÚ^{MEŠ}ŠU.GI' [URU^{LIM}]

22' kat-ti-iš-ši i-ya-an-ta []

²² Ünal 2006: 25.

²³ Transkripsiyon, tercüme, duplikatlar ve metinle ilgili çalışmalar için bkz. Groddek 2004: 91, 92; Groddek 2011a: 127, 128, 136. Transkripsiyon, tercüme ve yorum için bkz. Goetze 1940: 54 vd.; Trémouille 2001: 61 d.not 29 ile.

²⁴ Groddek 2011a: 128'de, söz konusu fiili "kar-pa-an-zi" olarak tamamlamıştır.

²⁵ Groddek 2011a: 128'de, söz konusu fiili "kar-pa-an-zi" olarak tamamlamıştır.

²⁶ Groddek 2011a: 128'de, söz konusu fiili "kar-pa-an-zi" olarak tamamlamıştır.

Bunlardan sonra 26. satırda, Ellibra şehri için yapılan sunumlar sıralanmaktadır. Dolayısıyla metinde sıralanan şehirlerin sırası şöyledir: Kummanni, Zunnahara, Adaniya, Tarša ve Ellibra.²⁷

Tercüme:

6'-10': [Daha son]ra onlar, [1 PA kızıl buğday unundan] 1 kalın ekmeği [kırarlar]. Onun yanında 1 koyun ve [... şehrinin] 1 [*haššuwawanni*-kabı şarabını] sunarlar. [Şehrin yaşlı]ları onl[ar ...] ile birlikte yürürler. Kummanni [şehri] [].

11'-14': [Daha sonr]a onlar, 1 PA kızıl buğ[day unundan] 1 kalın ekmek [kırarlar]. Onun yanında 1 koyun ve Zunnahara [şehrinin] 1 *haššu*[*wawanni*-kabı şarabını] sunarlar. Şehrin yaşlıları onlarla birlikte [yürürler].

15'-18': Daha sonra onlar, 1 PA kızıl buğday unundan 1 kalın ekmek [kırarlar]. Onun yanında 1 koyun ve Adaniya şehrinin 1 *haššuwawa*[*nni*-kabı²⁸ şarabını] sunarlar. [Şehrin yaşlı]ları onlarla birlikte yürürler.

19'-22': Daha sonra onlar, 1 PA buğday unundan 1 kalın ekmek [kırarlar]. Onun yanında 1 koyun ve Tarša şehrinin 1 *haššuwawanni*-kabı [şarabını] sunarlar. [Şehrin] yaşlıları onlarla birlikte yürürler.

KUB 20.52+'de betimlenen ritüel, Manuzziya kentinin Fırtına tanrısına ait bir tapınakta gerçekleştirilmiştir. Bu tanrı, Fırtına Tanrısının Hurri versiyonu olup, ana vatanının Kummani ülkesi olduğunu doğrulayan pek çok kanıt söz konusudur. Belirli kentlerin yaşlıları (meclis üyeleri) bu tanrıya sunu sunmuşlardır.²⁹

Görüldüğü üzere, şehrin yaşlıları, çeşitli tapınaklara ekmek ve koyun dağıtarak, bu kurban malzemeleriyle birlikte uzun bir yürüyüş yapmaktadırlar. Metinlerde çoğu kurban malzemelerinin Kummanni'den getirildiği özellikle vurgulanır. Kummanni, Zunnahara, Adaniya, Tarša ve Ellibra şeklinde sıralanan bu beş şehrin bir arada geçmesinden dolayı Kizzuwatna'nın başlıca şehirleri olduğu üzerinde durulmuştur.³⁰

Ünal 2006: 22'de, *Ellipra*=*Lipariš* için, Soloi Viranşehir yakınında şehir olduğuna değinmektedir.

²⁷ Krş. Goetze 1940: 56; Ellibra, Geç Asur yerleşimlerinden Illibru ile aynı olmalı, krş. Wilhelm 2012: 367; Forlanini 2010: 3 d.not 3.

²⁸ Ayrıca, *haneššar*- kabının, Kizzuwatna şehri bayramlarının kutlandığı törenlerde hazır bulundurulması gereken kap olduğuyla ilgili bilgi için bkz. Akdoğan 2015: 11.

²⁹ Bkz. Goetze 1940: 57.

³⁰ Ünal-Girginer 2007: 338.

Forlanini, Ellibra şehrini Yümüktepe ile ilişkilendirerek, Adaniya-Tarşa-Ellibra sıralaması ile her biri yaklaşık 37 ile 27 km.'lik günlük etapları içeren olası bir seyahat programının ifade edildiği sonucunu çıkarmaktadır. Zunnahara-Adaniya güzergahı için de, birbirine bir günlük mesafede bulunan aynı yol üzerindeki komşu kentler olabileceğini zikretmektedir.³¹

3) KUB 23.21 II³² (CTH 143.1, I. Arnuwanda'nın Yıllıkları)

4 [^{URU}Zu-u]n-na-ha-ra-an
 5 [^{URU}A-da-ni-ya-an ^{GIŞ}ar-mi[-iz-zi]
 6 [^{URU}Şi-n]u-wa-an-da-an ^{URU}Hi-ya-[]
 7 [ú-e-te-nu-un ha-an'-an'-te-e[z-zi ?]

Tercüme:

4 [Zu]nnahara şehri
 5 []Adaniya [şehri], köp[rü]
 6 [Şin]uwanda şehri, Hiya-[] şehri
 7 [(tekrar) inşa ettim. İlk ola[rak

Metnin satırlarının baş kısımlarının kırık olmasından dolayı, bahsedilen konu tam olarak anlaşılammamaktadır. Metinde geçen Zunnahara ve Adaniya, Kizzuwatna sınırları içinde yer alan şehirlerdir. Gülek Boğazından geçen yolun kuzey girişindeki plato üzerinde Şinuwanda şehri ve ayrıca Adaniya'dan hemen sonra telaffuz edilmiş köprü söz konusudur. Bu yapının, Adaniya'nın hemen yakınlarındaki Seyhan nehri üzerinde bulunan köprüye karşılık gelmesinden dolayı, Hitit kralının bahsettiği imar çalışmalarının Hitit aşağı ülkesinden, I. Arnuwanda'nın hükümdarlığının başlamasından önce Hitit egemenliği altına giren Kizzuwatna ülkesinin merkezine uzanan yol üzerindeki denetimi arttırmak amacıyla planlanmış olduğu düşünülebilir.³³

Ugarit kraliçesinin yazdığı bir mektup metni, Zunnahara ile Adaniya yerleşimlerinin birbirlerine bir günlük mesafede olduğunu doğrulamaktadır. RS 94.2406 nolu mektup, Ugarit kraliçesi tarafından Urtenu'yu

³¹ Forlanini 2013: 4, 5.

³² Transkripsiyon ve metin hakkındaki yorumlar için bkz. Goetze 1940: 56 vd; transkripsiyon ve tercüme için bkz. Carruba 1977: 166, 167. Heinhold-Krahmer 1977: 259'da, metinde, Arnuwanda'nın Kizzuwatna bölgesindeki olası savaşlarından bahsedildiğini belirtmektedir. Metin hakkında çeşitli görüşler için bkz. Klinger-Neu 1990: 142.

³³ Forlanini 2013: 5.

bilgilendirmek amacıyla yazılmıştır. Buna göre, kraliçe MLWM'de³⁴ bulunduğunu, ancak ertesi gün sırasıyla Adaniya, Zunnahara ve Unuhu'da duraklamayı planladığının bilinmesini istemiştir.³⁵ Kraliçenin mesajı, 'Urtenu'ya (şöyle) söyle: "Bak, ben, bu belgeyi sana verdiğimde deniz üstündeyim. Bugün ben MLWM'de kaldım ve ertesi gün (ben) 'ADNYH'de, üçüncü gün SNGR'de, dördüncü gün 'UNG'de (kalacağım) bilgin olsun!"³⁶

Forlanini 2013: 6'daki yorumu şöyledir: "Kraliçenin, bir Hitit Prensesi olduğu var sayılırsa, seyahat noktasının denizden daha iç kesimlere, büyük olasılıkla Hatti'ye doğru olduğu anlaşılmaktadır. Kraliçenin sadece tek bir etabı, yani Adaniya şehriden Zunnahara'ya kadar olan bölgeyi enine kat eden bir ana yol boyunca uzanmaktadır. Bütün bu veriler ışığında Zunnahara için en uygun pozisyon bir Klasik çağ yerleşimi olan Mopsouestia / Seleucia ad Pyramum'un (günümüzde Misis / Yakapınar) lokalizasyonudur; bu şehir Geç Bronz Çağı eski köprüünün hemen kuzeyinde, Pyramus / Ceyhan'ın sağ yakasında bulunuyordu. Adana'dan gelen ana yol bu köprüünün üzerinden geçmektedir."

I. Arnuwanda'nın yıllıklarından henüz prensken, babası II. Tuthaliya ile birlikte Zunnahara, Adaniya, Şinuwanda, Ullita, Arzawa, Maşa ve Arduqqa'ya karşı savaştığı öğrenilmektedir. Savaşların önemli bölümü de, metinde Şamri olarak geçen Seyhan Irmağı veya onun yukarı kollarından biri üzerinde geçmiş olmalıdır.³⁷

4) KUB 46.37 Ay.³⁸ (CTH 570, Ciğer Falı)

3 [*ki*]š-an-at DÜ-zi INIM^{HL.A}-kán ku-i-e-eš ME-an-zi nu-zi [?]
 4 [na-a]t wa-ar-ši-ya-nu-wa-zi ^DUTU^{ŠI} URU?-an ZAG.KI ^DUTU^{ŠI} x [] x
 5 [] x a-na-hi-da-u-wa-zi³⁹ EGIR??-pa? GUB-zi na-at an-da ar[- -z]i
 6 [na-aš I-N]A ^{URU}Ne-ig-ga pa-iz-zi pa-a-ra-ma ^{URU}Tu-ma-an-na pa-iz-zi
 7 [-]kán KASKAL ^{URU}Kum!-man-ni GUB-zi nu-kán a-na-hi-ša
^{URU}A-ru-uš-na

³⁴ Forlanini 2013: 12'de, MLWM limanının, klasik çağda Mallos adıyla anılan ve sonraki yüzyıllarda da önemini koruyan Domuztepe mevkiine lokalize edilmesini düşünmektedir.

³⁵ Forlanini 2013: 5.

³⁶ Forlanini 2013: 6.

³⁷ Bkz. Ünal-Girginer 2007: 136,137, aynı zamanda metinde geçen köprüünün de, Seyhan üzerindeki Taşkoprü ile eşitlenmesi gerektiği görüşündeler.

³⁸ Transkripsiyon için bkz. Ünal 1978: 48; bazı işaretlerin kollasyonu ile ilgili olarak bkz. Berman 1978: 122.

³⁹ Bu kelimeyle ilgili olarak bkz. Giorgieri 2012: 139-152.

8 [-]ha?-iš-pí (-) ú-da?-i KI.MIN {kalıntı} KUŠ-Orakel

...

14 ^{URU}A-da-ni-ya ^{URU}A-ru-uš-na II ŠE I KUŠ^{MEŠ} ni NU.GÁL SAG.ME

Fal metni olan KUB 46.37'de, Adaniya ve Arušna kentlerinin ilişkilendirildiği görülmüştür. İlgili tablet parçasında çeşitli seyahat rotası olasılıkları yer almaktadır. Söz konusu rotalardan ilki Nerik üzerinden Tumanna (Ay. 6) kentine uzanırken, ikinci rotanın varış noktası Kummanni (Ay. 12) kentidir. Rotalardan üçüncüsü de, bir sonraki paragrafta yer alan, Adaniya ve Arušna kentlerine (Ay. 14) uzanan bir yol güzergahı olduğu ifade edilmiştir.⁴⁰

Ünal 1978: 47'de, anlaşılması zor olan yukarıdaki fal metninde, 6. satır vd. ile 14. satırlarda, Arušna şehrinin Nerik, Tumanna, Kummanni ve Adaniya'nın yanında belgelendiğinden bahsetmektedir.

Arušna için Forlanini 2015: 33'te, Adaniya'ya yakın bir kutsal alan açıklamasını yapmıştır.

5) KUB 48.81⁴¹ (CTH 13.2?, Hurrilere karşı I.(?) Muršili'nin mücadeleleri)

x+1 ša-aš ^{URU}A-ta-ni-y[a(-)

2' nu-uš-ši TÚG^{HLA} ZA.GÌN [

3' ša-aš A-ru-u-u[š-na(-)

4' ša-an har-ni-in-k[u-un

5' nu-za pa-ah-ša-nu-a[n

6' ^{URU}Ku-um-ma-a^rn-na^r(-)^x[

Bu metinde de Adaniya şehrinin, Arušna ve Kummanni ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Hititlerin, Kizzuwatna ülkesi ile yaptıkları 8 antlaşma metni Boğazköy'den ele geçmiştir. Bunların pek çoğu da Hititçe ve Akadca olarak kaleme alınmıştır. Bunlardan biri aşağıda işlenecek olan Kizzuwatnalı Šunaššura ile yapılan antlaşmadır:

⁴⁰ Forlanini 2013: 19. Ayrıca krş. Ünal-Girginer 2007: 74.

⁴¹ Transkripsiyon için bkz. Forlanini 2013: 19; ayrıca krş. Forlanini 1979: 168 vd.; Goetze 1940: 57.

6) KBo 1.5⁴² (CTH 41.I.2.A, I. Tudhaliya ile Kizzuwatnalı Šunaššura arasındaki antlaşma (I. Akadca, II. Hititçe))

Ay. IV

-
- 52 *la-bar-ma-an-na* ZAG *ša ki-il-la-li-šu-nu um-ma*
 53 *ša i-na i-di* ^{URU}Tu-ru-ut-na LUGAL.GAL *li-ki-il*
 54 *ù ša i-na i-di* KUR ^{URU}A-dá-ni-ya^{KI} ^mŠu-na-aš-šu-ra
 55 *li-ki-il iš-tu* ^{URU}Lu-wa-na^{KI} ^{URU}Túr-pí-na^{KI} ZAG
 56 *ša* ^mŠu-na-aš-šu-ra *ša i-na i-di* KUR ^{URU}Ha-at-ti LUGAL.GAL *li-ki-il*
 57 *ša i-na i-di* KUR ^{URU}A-dá-ni-ya^{KI} ^mŠu-na-aš-šu-ra *li-ki-il*
-

Tercüme:

52-57: Eskiden beri onların ikisi arasındaki sınır şöyledir: Turutna şehri tarafında yer alan her yer, Büyük Kral'ındır. Adaniya ülkesi tarafındaki her yer ise, Šunaššura'nındır. Luwana şehri yönündeki, Durpina şehri Šunaššura'nın sınırındır. Hatti ülkesi yönündeki hangi şehir olursa olsun, Büyük Kral'ındır. Adaniya ülkesi yönündeki hangi şehir olursa olsun, Šunaššura'nındır.

Aynı metnin Ay. IV. sütununda 59 ve 65. satırlarında söz konusu şehir ismi, yine "KUR ^{URU}A-dá-ni-ya^{KI}" şeklinde belgelenmektedir. IV 59-60 ve 65-66. satırların tercümesi şöyledir: "Büyük kral, Adaniya ülkesi yönündeki Šamri⁴³ nehrini geçmeyecek."

Görüldüğü gibi Hitit Kralı Tuthaliya, ülkenin diğer bölgelerindeki askeri uğraşları ve Hatti ülkesine yönelik çok yönlü saldırılara karşı koyma çabaları nedenleriyle Kizzuwatna'yı tam olarak işgal edemese de, bu ülkeyi bir dostluk antlaşması ile tekrar Hatti'ye bağlamış ve belki de Orta Anadolu'da Ortaköy yakınlarına kadar ulaşmış olan Hurri-Kizzuwatna işgallerine bir son vermiştir.⁴⁴

⁴² Transkripsiyon ve tercüme için bkz. Goetze 1940: 50, 51; IV 40-66. satırlar arasının tercümesi ve bu satırlar arasında geçen şehirlerin lokalizasyonu ile ilgili bkz. Forlanini 2013: 14 vd. Ayrıca antlaşmayla ilgili daha geniş bilgi ve transkripsiyon, tercüme için bkz. G. Wilhelm (ed.), *hethiter.net/*: CTH 41.I.2 (2011sqq). Tercüme için krş. Karauğuz 2002: 63; Ünal-Girginer 2007: 134. IV 58-61. satırların tercümesi için bkz. Liverani 2004: 65.

⁴³ Freu 2001: 13'de, Šamri nehri=Klasik Saros=Bugünkü Seyhan nehri, 14'de, Purana nehri=Klasik Pyramos=Bugünkü Ceyhan nehri olduğu yönünde açıklama yapılmıştır.

⁴⁴ Ünal-Girginer 2007: 134.

Šunaššura Antlaşması, Kizzuwatna ile yapılan ve eşitlik esasına dayanan son antlaşmadır ve bundan kısa bir süre sonra Kizzuwatna artık Hitit askeri hakimiyeti altına girecektir. Tarsus-Gözlükule’de bulunan ve üzerinde “*Kral Tabarna’nın mührü; onu kim tahrip ederse öldürülecektir*” yazılı bir arazi bağış belgesi, ilk bakışta Hititler’in artık buraları da kolonize ettiklerinin kanıtı olarak anlaşılabilir. Bu arazi bağış belgesi Tarsus’ta yazılmamıştı. Böyle olmakla birlikte Tarsus’taki Hitit buluntuları artık buradaki Hitit varlığından şüphe ettirmeyecek kadar fazladır. Bunlar arasında çok sayıda Hititli memura ait hiyeroglifli mühür baskısı gelir.⁴⁵

Forlanini’ye göre⁴⁶, Kizzuwatnalı Šunaššura ile Hatti ülkesi kralı Tudhaliya arasında imzalanan antlaşma metninde geçen Hatti ile Kizzuwatna arasındaki sınırın sahil şeridi üzerindeki Lamiya sınır kasabasından başlayarak, Toros dağlarındaki boşaltma havzasına doğru yöneldiği ve Seyhan vadisine kadar devam ettiği tespit edilmiştir. Sınır büyük ölçüde bir Hitit, bir Kizzuwatna tarafında olacak şekilde kent çiftleri halinde belirlenmiştir. Antlaşmaya göre, batıdan doğuya doğru sınırı aşan şu güzergâhlar ortaya çıkmaktadır:

-Lamiya’dan (Hitit) Pitura’ya (Kizzuwatna) kıyı şeridi boyunca uzanan yol,

-Aruna’dan (H) Pitura’ya (K) uzanan dağ güzergahı,

-Saliya’dan (H) Zinziluwa (K) ve Erimma (K, sahil şeridi üzerinde?) kentlerine uzanan dağ güzergahı.

-Anamušta’dan Gülek geçidini kullanarak Zabarišna (K ve Zarabašna) dağına doğru uzanan güzergah.

-Turutna bölgesinden (H) Adaniya (K) sınıra doğru uzanan güzergah; sınır daha sonra Turpina’da Šerikka (H), Luwana ve Zilappuna arasındaki Šamru nehri boyunca uzanmaktadır.

Kizzuwatnalı Šunaššura ile Hatti ülkesi kralı I. Tudhaliya arasında yapılmış antlaşma metninin son kısmında, Hatti ve Kizzuwatna arasındaki sınır tespit edilmektedir. Fakat adı geçen şehirlerin çoğunun yer tespiti henüz yapılamamıştır. Burada tek kesin olan yerleşim Lamiya’dır, o da Klasik Cilicia Pedia’nın batı sınırı üzerindeki bir kıyı yerleşimi olan Lamos’a karşılık gelmektedir.⁴⁷

⁴⁵ Ünal-Girginer 2007: 132, 133.

⁴⁶ Krş. Forlanini 2013: 14, 15.

⁴⁷ Forlanini 2013: 15.

7) KUB 57.87+40.46+40.52+KBo 9.98⁴⁸ (CTH 389.3 Dua Fragmanı)

Öy. I

- 1 ^{URU}U-uš-ša ^DIŠTAR ^{URU}La-a-an-ta
- 2 ^{URU}Ta-ru-up-ša-ni-iš ^DMu-wa-at-ti-iš
- 3 ^DPi-pi-ra-aš ^DMAH ^{URU}Š[a-h]a-ni-ya
- 4 ^DNa-wa-ti-ya-al-la-aš ^DDINGIR^{ME}[š LÚ]^{MEŠ}
- 5 ^DDINGIR^{MEŠ} ^DMUNUS^{MEŠ} ^DKUR.KUR^{MEŠ} ^DÍD^{MEŠ} [hu-u]-ma-an-te-eš
- 6 ^{URU}Hur-ni-ya ^DGAZ.BA.A.A
- 7 ^DLAMMA ^DGAZ.BA.A.A ^DDINGIR^{MEŠ} LÚ^{MEŠ}
- 8 ^DDINGIR^{MEŠ} ^DMUNUS^{MEŠ} ^DKUR.KUR^{MEŠ} ^DÍD^{MEŠ} [hu-u]-ma-an-te-eš
- 9 [^{URU}]Hu-piš-ša-na-aš ^{URU}Du-un-na-aš
- 10 [^DHa]-al-la-ra-aš ^{HUR.SAG}Ša-pa-ra-[aš-ša-na]
- 11 [^DIŠTA]R ^{URU}Ša-pa-ra-aš-ša-na
- 12 [^DDINGIR^{LUM?}] ^{URU}A-ru-uš-ša-na ^DU ^DL[AMMA
- 13 [^DLU]GAL-ma-aš ^{URU}A-d[a-ni-ya

Tercüme:

- 1 Ušša şehri, Lānda⁴⁹ şehrinin Tanrıça Ištara'ı,
- 2 Tanrı Tarupšani, Tanrı Muwatti,
- 3 Tanrı Pipira, Šah(h)aniya şehrinin MAH'ı,
- 4, 5 Tanrı Nawatıyalla, Hurniya şehrinin bütün Tanrıları, Tanrıçaları, dağları, nehirleri,
- 6, 7 Tanrı Huwaššana, Tanrı Huwaššana'nın Koruyucu Tanrısı,
- 7, 8, 9 Hubiššana şehrinin bütün Tanrıları, Tanrıçaları, dağları ve nehirleri, Tunna şehrinin Tanrı Hallara'sı,
- 10, 11 Šabaraššana dağı, Šabaraššana şehrinin Tanrıça Ištara'ı,

⁴⁸ Transkripsiyon ve tercüme için bkz. Forlanini 2013: 16, 17; ayrıca bkz. Rieken et al. (ed.), hethiter.net/:CTH 389.3 (2015sqq.). Transkripsiyon ve metinde geçen şehirlerle ilgili açıklamalar için bkz. Forlanini 1988: 135-140.

⁴⁹ Forlanini 2013: 17'de Lušna ile Landa'yı Konya'nın güneyine yerleştirmektedir.

12, 13 Aruřšana şehrinin [Tanrısı?], Fırtına Tanrısı, Koruyucu Tanrı, ... ve Adaniya şehrinin Tanrı şarruma'sı.

Forlanini'nin KUB 57.87++ ile ilgili görüşleri şöyledir: ⁵⁰ "Söz konusu liste, coğrafik açıdan son derece tutarlı görünmektedir. Bu listede Landalı İştar'ın hemen ardından KUB 17.19 I 6'da bir benzerini gördüğümüz sıralamaya uygun olarak Uřša şehri belgelenmiştir.⁵¹ ... KUB 57.87'de yayınlanan listede, Hurniya pateonundan sonra, Gülek geçidine uzanan yolun her iki kenarında bulunan, içinde ünlü Tanrıça Huwařřanna'nın da bulunduğu Hubiřna (Klasik Kybistra) panteonu ile Tunna şehrinin (Klasik Tynna, günümüzde Zeyve Höyük/Porsuk olarak anılan bölge) anılması dikkati çekmektedir. Bu metinde Kizzuwatna sınırını belirleyen ünlü geçit Hititçe adı řabarařšana dağı karşımıza çıkar; bu lokalizasyonun Akadca yazılan şunaşşura antlaşmasındaki Zabarařna ile özdeş olduğunu ifade edelim." Forlanini 2013: 18'de, Hurniya'yı, muhtemelen Karapınar'dan çok uzak olmayan bir mesafede, Konya'yı Eređli'ye bağlayan yol üzerine; 17'de de Landa ile Uřša şehirlerini, Koya'nın güneyine yerleştirmektedir.

KUB 57.87 Öy. 13. satırdaki "^{URU}A-d[a-ni-ya]" şeklindeki tamamlamayı Forlanini, Erken Hitit zamanına ait bir saray kroniği olan, Aruşna şehrinin Adaniya'ya bağlandığını gösteren KUB 48.81nolu tablete dayalı olarak yapmıştır.⁵²

8) KBo 61.321⁵³ (CTH 832, Çeşitli İçerikte Fragman)

x+1 ^{URU}Ta-a[r-řa
2' -]x ^{URU}A-d[a-ni-ya

KBo 61.32'de yayınlanan bu küçük fragmanda Tarşa ve Adaniya isimleri belgelenmektedir. Oldukça küçük korunabilmiş fragmanda geçen Tarşa, bugünkü Tarsus yerleşiminin merkezindeki Gözlükule mevkiine karşılık gelmektedir.⁵⁴

⁵⁰ Forlanini 2013: 18.

⁵¹ Forlanini 2013: 17.

⁵² Forlanini 2013: 18 ve ayrıca bkz. s. 19 d.not 82. KUB 57.87 13. satırı, van Gessel 1998: 381'de, ⁴LUGAL-ma URU ¹[^DHulayaş] şeklinde tamamlamıştır; kanaatimizce Forlanini'nin yukarıdaki tamamlaması daha uygun görünmektedir.

⁵³ Krş. Forlanini 2013: 3 d.not 5.

⁵⁴ Krş. Forlanini 2013: 3 d.not 5.

9) KUB 30.31+32.114+KBo 39.281⁵⁵ (CTH 479.1.A, Kizzuwatna Ritüeli)

Ay. IV

25 *ma-a-an še-he-el-[i-iš-k]i-iš e-eš-zi nu-uš-ši*

26 *pí-an-zi ma-a-an [NU.GÁ]L-ma nu-uš-ši Ú-UL pí-an-zi*

27 *I-NA^{URU} A-da-ni-y[a-ya ne-]ku-za me-hur a-pé-e-da-ni-pát*

28 *UD-ti še-he-el-li-[iš-ki-in] pí-an-zi UD.21.KAM QA-TI*

29 *lu-uk-kat-ta-ma I-NA UD.22.KAM I-NA^{URU} Ki-iz-uz-zu-wa-at-ni*

30 *še-er šal-li^Éka-ri-im-ma-na-aš*

31 *A-NA^{DIM} D Hé-pát še-he-el-li-iš-ki-ya-aš*

32 *EGIR-an-da [tu-]hal-zi ši-pa-an-da-an-zi*

Tercüme:

25 Eğer bir *şehelliški* varsa, o zaman (onu), ona

26 verirler; eğer [yoksa], o zaman (onu), ona vermezler.

27-28 Ve Adaniya kentinde, aynı gün(ün) gecesinde onlar *şehelli[ški'yi]* verirler. Yirmi birinci gün bitti.

29 Fakat ertesi gün, yirmi ikinci gün, Kizzuwatna kentinde,

30 yukarıda Büyük Tapınakta

31-32 Fırtına Tanrısına (ve) Hebat'a *şehelliški*'nin ardından bir [tu]halzi kurban ederler.

Aynı metnin, IV. sütun 7. satırında da "^{URU}A-da-ni-ya" belgelenmektedir. Burada, Adana'da, Teşup ve Erkek Tanrılara yapılan çeşitli sunumlardan bahsedilmektedir.⁵⁶

Puduhepa, Hurri kültür ve geleneklerini Hatti'ye taşımasıyla tarihe geçmiştir. Hatti ve memleketi Kizzuwatna'da Hurri din ve kültürüyle ilgili ne kadar yazılı tablet varsa, hepsini kopya ettirmiş ve Hattusa'da özel bir "*Kizzuwatna arşivi/kütüphanesi*" kurmuştur. Bu metinler arasında (h)išuwa-

⁵⁵ Transkripsiyon ve tercüme için bkz. Trémouille 1996: 90- 92; Lebrun 1977: 101, 102, 109.

⁵⁶ Transkripsiyon ve tercüme için bkz. Lebrun 1977: 101, 108.

ayinleri en başta yer alıyordu. Bu metinler arasında kuşkusuz işuwa veya hişuwa bayramları denen bir sıra dini merasim metinleri çok büyük bir yer tutar.⁵⁷

Forlanini 2013: 7'de, KUB 30.31 IV 27 vd.'na göre, 21. günün gecesinde Adaniya'da ve ertesi gün Kummanni akropolü üzerinde (*INA* ^{URU}*Kizzuwatni šer*) olmak üzere kült seremonilerinin icrasından söz edildiğini belirtmektedir. Bu yüzden Kummanni kentinin Adaniya'dan çok uzak bir mesafede olması mümkün değildir. Ayrıca, KUB 31.122+FHL 42 ve paralel tablet KBo 20.90'da, IV. Tudhaliya, Kummanni ve Zunnahara şehirlerindeki yanmış tapınakları yeniden inşa ettirdiğini anlatmıştır.

Satırlarının baş ve son kısmı kırık olduğu için fazla bilgi alınamayan tabletlerde şöyle belgelenmektedir:

10) KUB 6.40 CTH 580.1 (Birleştirilmiş kehanet, IV. KIN ve MUŞEN)

Ay.?

2' -]za KUR *A-da-ni-ya-aš* [

Burada Adaniya şehrinin KUR "ülke" determinatifi ile birlikte belgelendiğini görmekteyiz.

Hitit metinlerinde ülke veya bölge adları yanında aynı ismi taşıyan (baş) kentlerin olup olmadığı çok tartışmalı bir konudur. Kizzuwatna ile Kummanni'nin metinlerde birbiriyle eşdeğerli olarak yer değiştirmesine dayanarak, aynı olduğu meydana çıkmıştır. Örneğin Maštigga Ayini'nde bu büyücü bayan bir yerde kendisine "*Kizzuwatnalı bayan*" derken, başka bir yerde "*Kummannili bayan*" der. Diğer bir metinde, kral II. Mursili'nin 9. saltanat yılında Tanrıça Hepat'ın ayinleriyle ilgilenmesinden de Kizzuwatna ile Kummanni'nin aynı kent olduğu anlaşılmıştır.⁵⁸ Kummanni'nin bazı durumlarda Kizzuwatna ile eşanlamlı olarak kullanılması kentin öneminin bir diğer göstergesidir. Anlaşıldığı kadarıyla Kizzuwatna diye bir kent yoktu. Dolayısıyla bu ad, sadece coğrafi bir bölgeye, yani Kizzuwatna ülkesine işaret ediyordu ve bu coğrafi bölgenin başkenti Kummanni idi. Tıpkı İçel-Mersin, Adana-Çukurova, Antakya-Hatay, Sakarya-Adapazarı vs. örneklerinde olduğu gibi.⁵⁹

Ünal 2006: 21-22'de bölgedeki başlıca merkezlerin lokalizasyonuna şöyle değinmiştir: "İsminin benzer bir şekilde tarihi devamlılığı dolayısıyla Tarsus ile eşitlenen *Tarše/Tarzi*, Adana ile eşitlenen *Adaniya*, Comana

⁵⁷ Ünal-Girginer 2007: 338.

⁵⁸ Ünal -Girginer 2007: 52.

⁵⁹ Ünal-Girginer 2007: 57:

Cataoniae (Şar) ile eşitlenen *Kummanni*, Lamas (Limonlu) ile eşitlenen *Lamiya*, Pozantı (Bizans devrinde Podantos) ile eşitlenen *Paduwanda*, Serica ile eşitlenen *Şerigga* ve nihayet son yıllarda kazısına başlanan ve Idrimi yazıtındaki *Ulišum/Ulušila* ile eşitlenmek istenen İskenderun Körfezi'ndeki Kinet Höyük (İssos) dışındaki kentler bilinmemektedir. Irmaklar arasında *Puruna=Pyramos* (Ceyhan), *Şamri=Saros* (Seyhan) ve *Ellipra=Lipariš* (Soloι Viranşehir yakınında) biliniyor. *Şaliya* Kenti ise Gülek Boğazı'nın kuzeyinde yer almalıydı ve bundan dolayı Ulukışla yakınındaki Porsuk (Zeyve) Höyük ile eşitlenmek istenmektedir."

11) KBo 47.7 CTH 458.89⁶⁰ (Büyü Ritüeli Fragmanı)

Öy.

- 14' [-]ši-ya-an an-da-an iš-ta-an-da-a-u-en nu-na-ša[-an ...]
 15' []x a-ri-ši-e-eš-na-aš iš-pa-an-za^{URU} A-da-ni-ya ar-nu-w[a-
 16' [] ka-ru-ú-i-li-ya A.ŠÀ ku-e-ra-šum {silinti} -ma []
 17' [^{URU}] A`-da-ni-ya pa-i-wa -ni []

Tercüme:

- 14' [] biz []'da kaldık. Bize ...
 15' [] fal(sorusu) gecesinde Adana'ya gelece[ğiz].
 16' [] Bizim eski tarlada/tarlaya []
 17' [] Biz Adana'ya gidiyoruz.

Hayvan, bitki ve tarla gibi tarımsal kavramların belgelendiği yukarıdaki metinde, ekme eylemi de sıklıkla tekrarlanmaktadır. Bir fal sorusunun belirsiz kaldığı kontekste, Adana şehri de anılmaktadır.⁶¹

Boğazköy'den ele geçen, Mısır Firavunu II. Ramses'in III. Hattušili'ye yazdığı bir mektuptan öğrendiğimize göre, Kizzuwatna Mısır'da Danuna olarak bilinmektedir. Söz konusu mektup şöyledir:

⁶⁰ Transkripsiyon için bkz. Groddek 2011b: 5-7; tercüme için krş. Fuscagni (ed.), hethiter.net/:CTH 458.89 (2016 sqq.).

⁶¹ Fuscagni (ed.), hethiter.net/:CTH 458.89 (2016 sqq.).

KBo 28.24+28.25⁶² (CTH 216) Akadca Tarihi Metin Fragmanı

- 7' [ša šu-ú il-li-k]a a-na KUR Dá-nu-ú-na ya-nu-um-m[a-a ša šu-ú i-na
KUR Hal-ba-a Û KUR Qí-in-sà]
- 8' [il-li-ka ya-nu-um-m]a-a a-na UGU-hi LÚ ha-za-an-ni^{MEŠ} ša
KUR.KUR^{MEŠ} an-na-ti-ma-an il-qú-ú-šu]

Metinde, Danuna, KUR *Tanuna* "*Tanuna Ülkesi*" olarak geçer. Mektuba göre sabık kral Urhitesub amansız taht kavgaları sırasında amcası Hattusili'ye yenilince, Hatti Ülkesi'ni bırakıp kaçmak zorunda kalmış ve *Danuna* olarak da anılan Kizzuwatna'da saklanmıştır. O sıralarda Urhitesub'un burada tutunmasına ve amcasına karşı koymasına imkan yoktu. Çünkü Kizzuwatna (*Danuna*), eşi Puduhepa'nın Kizzuwatnalı olmasının sağladığı olanaklar sebebiyle III. Hattusili'nin sıkı kontrolü altında bulunmaktaydı. Olasılıkla Urhitesub, Tarhundašša Ülkesi'ne yakınlığı dolayısıyla burada saklanmak ve uygun bir zamanda da karşı harekete geçmek umuduyla Kizzuwatna'ya uğramış, ancak amcasının amansız takibi ve sıkıştırması nedeniyle burada tutunamamış ve Kuzey Suriye'ye, oradan da Mısır'a kaçmıştır. Mısırda yapılan yazışmalar ve diğer yazılı kaynaklar bunu açıkça kanıtlamaktadır. Burada dikkat çekici nokta, içerik açısından bu haberi bize aktaran mektuba paralel olan diğer üç mektupta, *Danuna* yerine *Kizzuwatna* yazılmasıdır. Bundan da anlaşılmaktadır ki, *Danuna* denen ülke *Kizzuwatna*'dır ve orada yaşayan *Dananos vs.* olarak adlandırılan halk da *Kizzuwatna-Danuna*'nın yerli halkıdır.⁶³

Karatepe ve Çineköy çift dilli metinleri olarak da adlandırılan Luwi ve Finike dillerinde kaleme alınmış çift dilli iki yazıt, Adanawa kentinin tarihine ilişkin önemli bilgiler sunmaktadır. Awarika isimli bir kralın emrinde olan Azawita isimli bir kimse tarafından kaleme alınmış Karatepe yazıtlarında söz konusu ülke metnin Fenike dilindeki versiyonunda Danunialıların ülkesi, Luwice metinde ise Adanawa olarak telaffuz edilmiştir. Bizzat Awariku tarafından kaleme alınan Çineköy yazıtlarında ise bu ülke, metnin Fenike dilindeki versiyonunda Danunialıların ülkesi olarak adlandırılırken, Luwi versiyonunda Hiyawa olarak karşımıza çıkmaktadır. Hiyawa, Geç Bronz çağına ait Hitit metinlerinden aşına olduğumuz Ahhiyawa isminin önsesinin düşmüş halidir.⁶⁴

⁶² Transkripsiyon ve tercüme için bkz. Edel 1994: 84, 85.

⁶³ Ünal-Girginer 2007: 71.

⁶⁴ Bryce 2012: 154.

Bir Alalah metninde ise ^{URU}Atanni^{KI} olarak geçer, ama bunun aynı kente işaret edip etmediği kesin değildir. M.Ö. 13. yüzyılda kral III. Hattusili ve Puduhepa ile Firavun II. Ramses arasındaki mektuplaşmalarda *Kummanni* veya *Kizzuwatna*'nın karşılığı olarak geçen *Danuna* ve *Tanuna*'dan sonra, Firavun III. Ramses'in (M.Ö. 1188-1157) Deniz Kavimleri denen insanların göçleri ve yakın doğuda yaptıkları tahribatlarla ilgili Medinet Habu'daki kitabesinde gene *Danuna* olarak geçer. Bundan sonra ise Karatepe Azatiwataya Geç Hitit Hiyeroglif yazıtlarının (M.Ö. 8. yüzyıl ortaları) ve Çineköy yazıtının Fenikece nüshalarında *DNNYM* olarak karşımıza çıkar. Araplar *Adana*'ya *Ezene*, *Adhanah*, *Adanah*, *Atanah* diyorlardı. Bu ad Osmanlılar Devrinde *Erdene*, *Edene*, *Ezene*, *Azana* ve *Batana* olmuş, ancak 1872'de özellikle posta teşkilatında *Edirne* iliyle karıştırılmaması için *Atana* olan kentin adı bugüne *Adana* olarak ulaşmıştır.⁶⁵

Sonuçta, *Adaniya* şehrinin yukarıda transkripsiyon ve tercümelemleri sunulan metinlerde birlikte belgelendikleri şehirlere göz atmak gerekmektedir:

1 nolu metinde, *Adaniya* yer adı ilk kez eski Hitit kralı Telipinu'nun fermanında, önceki kral Ammuna'ya karşı ayaklanan ülkeler arasında geçer: H/Zagga, [Ma]tila, Galmiya, Adaniya, Arzawiya ülkesi, Şallapa, Parduwata ve Ahhula.

Matila şehri, Gaziantep yakınındaki Battal Höyüğe lokalize edilmektedir.⁶⁶ Parduwata şehri, Konya Ovası ve Melendiz Çayı arasına⁶⁷, Şallapa şehri, Sivri Hisar, Everek (Develi), Akşehir'in güney doğusundaki Selme'ye yerleştirilmektedir.⁶⁸

2 nolu metinde, Eski Hitit Devrine tarihlenen (*h*) *işuwa* Bayramında sıralanan şehirlerin sırası şöyledir: Kummanni, Zunnahara, Adaniya, Tarša ve Ellibra. Yukarıda belirtildiği gibi, *llipra*=*Lipariš* için, Soloi Viranşehir yakınında bir şehir olduğuna değinen araştırmacıların yanı sıra, Ellibra şehrini Yümüktepe ile ilişkilendirenler de bulunmaktadır. Adaniya-Tarša-Ellipra sıralaması ile her birinin yaklaşık 37 ile 27 km.'lik günlük etapları içerdiği ve Zunnahara-Adaniya güzergahı için de, birbirine bir günlük mesafede bulunan aynı yol üzerindeki komşu kentler olabileceği zikredilmektedir.

⁶⁵ Ünal-Girginer 2007: 74.

⁶⁶ del Monte-Tischler 1978: 266.

⁶⁷ del Monte 1992: 122.

⁶⁸ del Monte-Tischler 1978: 333.

3 nolu metinde, I. Arnuwanda'nın kısmen babasıyla birlikte askeri harekâtının anlatıldığı yıllıklarında, Kizzuwatna sınırları içinde yer alan Zunnahara, Adaniya ve Gülek Boğazından geçen yolun kuzey girişindeki plato üzerindeki Şinuwanda şehri ile birlikte belgelenmektedir. Ugarit kraliçesinin yazdığı bir mektup metni, Zunnahara ile Adaniya yerleşimlerinin birbirlerine bir günlük mesafede olduğunu doğrulamaktadır. Zunnahara'yı Klasik çağ yerleşimi olan Mopsouestia / Seleucia ad Pyramum'a (günümüzde Misis / Yakapınar) yerleştiren araştırmacılar mevcuttur.

4 nolu metinde, Ciğer falı metninde *Arušna* kentiyle ilişkilendirilmiş ve Nerik, Tumanna, Kummanni ile bir arada yer alır. Metindeki seyahat rotalarından ilki Nerik üzerinden Tumanna kentine uzanırken, ikinci rotanın varış noktası Kummanni kentidir. Rotalardan üçüncüsü de, bir sonraki paragrafta yer alan, Adaniya ve Arušna kentlerine uzanan bir yol güzergahı olduğu ifade edilmiştir. Arušna için, Adaniya'ya yakın bir kutsal alan açıklaması yapılmıştır.

5 nolu metinde, I.(?) Mursili'nin Hurrilere karşı mücadelelerinin anlatıldığı kırık bir tarihi belgede, Adaniya'nın, Arušna ve Kummanni ile ilişkili olduğu görülür.

6 nolu metinde, orta Hitit dönemine tarihlenen I. Tudhaliya ile Kizzuwatnalı Şunaššura arasındaki antlaşmada, Kizzuwatna için Adaniya çevresinin sınır düzenlemesi yapılmaktadır. Antlaşma metninde geçen Hatti ile Kizzuwatna arasındaki sınırın sahil şeridi üzerindeki Lamiya sınır kasabasından başlayarak, Toros dağlarındaki boşaltma havzasına doğru yöneldiği ve Seyhan vadisine kadar devam ettiği tespit edilmiştir. Burada tek kesin olan yerleşim Lamiya'dır, o da Klasik Cilicia Pedia'nın batı sınırı üzerindeki bir kıyı yerleşimi olan Lamos'a karşılık gelmektedir.

7 nolu metinde, bir dua fragmanında, Ušša şehri, Landa şehri, Hurniya şehri, Hubiššana şehri (Klasik Kybistra), Tunna şehri (Klasik Tynna, günümüzde Zeyve Höyük/Porsuk olarak anılan bölge), Şabaraššana dağı, Şabaraššana şehri ve Aruššana şehri ile birlikte belgelenmektedir. Hurniya, muhtemelen Karapınar'dan çok uzak olmayan bir mesafede, Konya'yı Ereğli'ye bağlayan yol üzerine lokalize edilebilmektedir. Landa ile Ušša şehirleri, Konya'nın güneyine yerleştirilmektedir. Hurniya şehri, Konya yakınındaki Korna'ya da lokalize edilmek istenmektedir.⁶⁹

⁶⁹ Bkz. del Monte-Tischler 1978: 126.

8 nolu metinde, kırık bir fragmanda Tarša şehri ile yer almaktadır. Oldukça küçük korunabilmiş fragmanda geçen Tarša, bugünkü Tarsus yerleşiminin merkezindeki Gözlükule mevkiine lokalize edilmektedir.

9 nolu metinde, bir Kizzuwatna ritüelinde, Adaniya'ya yakın olan Kizzuwatna (Kummanni) şehriyle belgelenmektedir. 21. günün gecesinde Adaniya'da ve ertesi gün Kummanni akropolü üzerinde (*INA*^{URU}*Kizzuwatni šer*) olmak üzere kült seremonilerinin icrasından söz edildiği belirtilmektedir. Bu yüzden Kummanni kentinin Adaniya'dan çok uzak bir mesafede olması mümkün değildir. Kummanni'nin Comana Cataoniae (Şar) veya Sirkeli(?) olarak eşitlendiğine dair yorumlar bulunmaktadır.⁷⁰

10 ve 11 nolu metinlerde, satırlarının baş ve son kısmı kırık olduğundan fazla bilgi alınamayan ve başka şehir ismi de korunmamış iki fragmanda da sadece Adaniya adı belgelenmektedir.

Son zamanlarda genelde kabul edilen görüşle Adaniya, Adana Tepebağ Höyük ile özdeşleştirilmektedir.⁷¹ Adana'nın şehir merkezinde ve kısmen de Kayalıbağ mahallelerinde yer alan Tepebağ Höyük'te, ilk etap kazılarına 2013 yılında başlanmıştır. 2014 ve 2015 yıllarında devam eden kazılarda, Cumhuriyet Döneminden, Hellenistik Döneme kadar çeşitli buluntular ele geçmiştir. Tepebağ Höyük'te 1882 yılında siyah granitten, üzeri yazıtlı Mısır kökenli (yaklaşık M.Ö. 1800) bir heykel ele geçirilmiştir. Heykelin kitabesinden "Hemşire Satsneferu" olduğu anlaşılmıştır. Bu eser, Anadolu ile Mısır arasındaki ticari ilişkileri ortaya çıkarması bakımından önemlidir.⁷²

Yukarıda ele alınan Adaniya'nın belgelendiği tabletlerden anlaşıldığı kadarıyla şu kesin bilgiler ortaya çıkmaktadır: Misis /Yakapınar'a yerleştirilen Zunnahara ile Adaniya'nın bir günlük mesafede olduğu ve Şar veya Sirkeli'ye (?) yerleştirilen Kummanni (Kizzuwatna) ile Adaniya'nın arasının da bir günlük mesafede olduğu anlaşılmaktadır. Tabletlerde, daha ziyade Kummanni, Zunnahara, Aruşna (Adaniya'ya yakın kutsal alan) ve Tarša (Tarsus Gözlükule) ile ilişkili olarak yer almaktadır. Bunların dışındaki metinlerden kesin bilgi alınmamaktadır. Hitit kaynaklarından Çukurova'da tabletler olduğu bilinmektedir, zaten Hattuşa'daki tabletlerin pek çoğu buradakilerden kopyalanmış ve Hattuşa'ya götürülmüştür.⁷³ Şu anki bilgilerimizle Adaniya'nın beraber geçtiği şehirlerin lokalizasyonu kesinleşmediği sürece, Adaniya'yı belirli bir mevkiye yerleştirmek de

⁷⁰ Krş. Ünal 2006: 22; Forlanini 2015: 32.

⁷¹ Forlanini 2010: 3 d.not 5.

⁷² Erhan-Gülşen 2016: 192, 197.

⁷³ Ünal-Girginer 2007: 118.

kesinlik arzetmeyecektir. Şüphesiz bundan sonraki yıllarda yapılacak çalışmalardan elde edilecek Kizzuwatna'nın yerli arşivleri, Adaniya'nın hem lokalizasyonuna hem de geçmişine ışık tutacaktır.

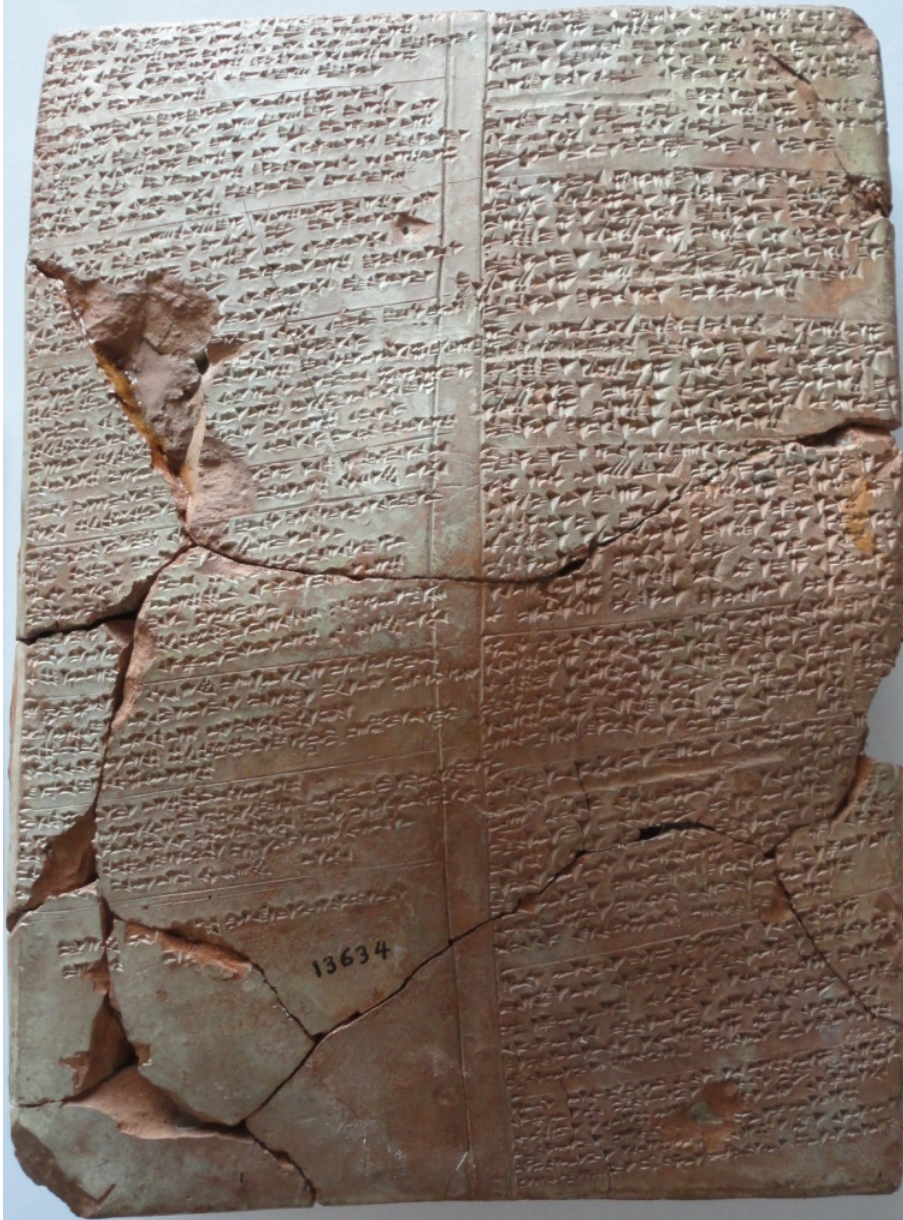
KAYNAKÇA

- Akdoğan 2011: R. Akdoğan, "Huqqana Antlaşması (A Nüshası) Transkripsiyon ve Tercümesi", Höyük, Sayı 4, 1-74.
- Akdoğan 2015: R. Akdoğan, "Anadolu'da "İmli" Kapların Kullanımıyla İlgili Bazı Gözlemler", Cahit Günbattı'ya Armağan, eds. İ.Albayrak, H.Erol, M.Çayır, A.Ü. D.T.C.F.Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Sumeroloji Anabilim Dalı Yayınları No: 417, Ankara, 1-14.
- Akdoğan 2017: R. Akdoğan, "^{URU}La(hu)wazantiya "La(hu)wazantiya Şehri", 9. Uluslararası Hititoloji Kongresi'nde (Çorum. 1-7 Eylül 2014) bildiri olarak sunulmuştur (baskıda).
- Berman 1978: H. Berman, Review: Hethitische Rituale und Festbeschreibungen, Keilschrift-urkunden aus Boğazköy 46 by Liane Jakob-Rost, Journal Cuneiform Studies 30, 121-124.
- Bryce 2012: T. Bryce, *The World of the Neo-Hittite Kingdoms, A Political and Military History*, New York.
- Bryce 2016: T.Bryce, "The land of Hiyawa (Que) revisited", *Anatolian Studies* 66, 67-79.
- Carruba 1977: O. Carruba, "Beiträge zur Mittelhethitischen Geschichte I. die Tuthalijas und die Arnuwandas", *Studi Micenei Ed Egeo-Anatolici* 18, 137-174.
- Dinçol-Dinçol-Hawkins-Peker-Öztan 2015: A.Dinçol-B.Dinçol-J.D.Hawkins-H.Peker-A.Öztan, "Two new inscribed Storm-god stelae from Arsuz (İskenderun): Arsuz 1 and 2", *Anatolien Studies* 65, 59-77.
- Edel 1994: E.Edel, *Die ägyptisch-hethitische Korrespondenz aus Boghazköy in babylonischer und hethitischer Sprache. Band I: Umschriften und Übersetzungen, Band II: Kommentar.* (Abhandlungen der Rheinisch-Westphälischen Akademie der Wissenschaften, Band 77) – Opladen.
- Erhan-Gülşen 2016: F.Erhan-F.F.Gülşen, "Tepebağ Höyük 2014-2015 Yılı Kazı Çalışmaları", 37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3474-2, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 171-2, Yayına Hazırlayan A. Özme, Ankara, 191-208.

- Forlanini 1979: M. Forlanini, "Appunti Di Geografia Etea", *Studia Mediterranea* I, Piero Meriggi Dicata, edidit O. Carruba, 165-184.
- Forlanini 1988: M. Forlanini, "La regione del Tauro nei testi hittiti", *Vicino Oriente* 7, 129-169.
- Forlanini 2013: M. Forlanini, "How to Infer Ancient Roads and Itineraries from Heterogeneous Hittite Texts: The Case of the Cilician (Kizzuwatnean) Road System", *KASKAL, Rivista di storia, ambienti e culture del Vicino Oriente Antico* 10, 1-34.
- Forlanini 2015: M. Forlanini, "Some Hurrian Cult Centres North Of The Taurus And The Travels Of The Queen", *Sacred Landscapes of Hittites and Luwians, Proceedings of the International Conference in Honour of Franca Pecchioli Daddi, Florence, February 6th-8th 2014*, Edited by A. D'Agostino, V. Orsi, G. Torri, *Studia Asiana* 9, 27-36.
- Forrer 1926: E. Forrer, *Forschungen* 1/1, Berlin.
- Freu 2001: J. Freu, "De L'indépendance à L'annexion, Le Kizzuwatna et le Hatti aux XVIe et XVe siècles avant notre ère", *La Cilicie: Espaces Et Pouvoirs Locaux (2e millénaire av. J.-C. -4e siècle ap. J.-C.)*, Actes de la Table Ronde Internationale D'Istanbul, 2-5 novembre 1999, *Varia Anatolica* XIII, (eds. É. Jean, A. M. Dinçol, S. Durugönül), Paris, 13-36.
- Fuscagni 2016 vd.: F. Fuscagni (ed.), [hethiter.net/CTH 458.89](http://hethiter.net/CTH458.89) (2016 sqq.).
- van Gessel 1998: B. H. L. van Gessel, *Onomasticon of the Hittite Pantheon, Part I*, *Handbuch der Orientalistik, Erste Abteilung*, Leiden-New York-Köln.
- Giorgieri 2012: M. Giorgieri, "*anahi, anahiti*: Luvio or Hurrico", *Studia Mediterranea* 24, 139-152.
- Goetze 1940: A. Goetze, *Kizzuwatna and the Problem of Hittite Geography*, Yale Oriental Series, Researches Vol. 22, New Haven.
- Goetze 1962: A. Goetze, "Cilicians", *Journal of Cuneiform Studies* 16, 48-58.
- Groddek 2004: D. Groddek, *Hethitische Texte in Transkription KUB 20*, *Dresdner Beiträge zur Hethitologie* 13, Dresden.
- Groddek-Kloekhorst 2007: D. Groddek-A. Kloekhorst, *Hethitische Texte in Transkription KBo 35*, *Dresdner Beiträge zur Hethitologie* 19, Wiesbaden.
- Groddek 2011a: D. Groddek, "Die 11. und 12. Tafel des *hišuwu*-Festes", *Res Antiquae* 8, 111-150.

- Groddek 2011b: D. Groddek, *Hethitische Texte in Transkription. KBo 47, (DBH 33)* Wiesbaden .
- Heinhold-Krahmer 1977: S. Heinhold-Krahmer, *Arzawa, Untersuchungen zu seiner Geschichte nach den hethitischen Quellen, Texte der Hethiter 8*, Heidelberg.
- Wilhelm (ed.): G. Wilhelm, hethiter.net/: CTH 41.I.2 (2011sqq.).
- Hoffmann 1984: I. Hoffmann, *Der Erlaß Telepinus, Texte der Hethiter 11*, Heidelberg.
- Karauğuz 2002: G. Karauğuz, *Boğazköy ve Ugarit Çivi Yazılı Belgelerine Göre Hitit Devletinin Siyasi Antlaşma Metinleri*, Çizgi Kitabevi Yayınları: 48, Konya.
- Klinger-Neu 1990: J. Klinger-E.Neu, "War die erste Computer-Analyse des Hethitischen verfehlt?", *Hethitica* 10, 135-160.
- Lebrun 1977: R. Lebrun, "Textes religieux hittites de la fin de l'empire", *Hethitica* 2, 93-153.
- Liverani 2004: M. Liverani, "Shunassura, or: Reciprocity". In M.Liverani, *Myth and Politics in Ancient Near Eastern Historiography* (Bible World), Intro and ed. by Z. Bahrani and M. van de Mieroop, London: Equinox: 53-81.
- del Monte-Tischler 1978: G.F. del Monte-J.Tischler, *Die Orts- und Gewässernamen der hethitischen Texte, Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes VI*, Wiesbaden.
- del Monte 1992: G.F. del Monte, *Die Orts- und Gewässernamen der hethitischen Texte, Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes VI/2*, Wiesbaden.
- Neumann 1979: G. Neumann, "Zum Namen Kilikien", *Studia Mediterranea* II, 429-437.
- Rieken et al. (ed.): E. Rieken, et al., hethiter.net/:CTH 389.3 (2015sqq.).
- Tischler 2001: J. Tischler, *Hethitisches Handwörterbuch mit dem Wortschatz der Nachbarsprachen*, Innsbruck.
- Trémouille 1996: M.-Claude Trémouille, "Un Objet Culturel: El Šehelliški", *Studi Micenei Ed Egeo-Anatolici* 38, 73-93.
- Trémouille 2001: M.-C. Trémouille, "Kizzuwatna, Terre de Frontière", *La Clicie: Espaces Et Pouvoirs Locaux (2e millénaire av. J.-C. -4e siècle ap. J.-C.)*, Actes de la Table Ronde Internationale D'Istanbul, 2-5 novembre 1999, *Varia Anatolica* XIII, (eds. É.Jean, A.M.Dinçol,S.Durugönül), Paris, 57-78.

- Ünal 1978: A. Ünal, *Ein Orakeltext über die Intrigen am hethitischen Hof (KUB XXII 70=Bo 2011)*, Texte der Hethiter 6.
- Ünal 2006: A. Ünal, "Eskiçağlarda Çukurova'nın Tarihi Coğrafyası ve Kizzuwatna (Adana) Krallığı'nın Siyasi Tarihi", *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 15, Sayı 3 (Arkeoloji Özel Sayısı)*, 15-44.
- Ünal-Girginer 2007: A. Ünal-K.S.Girginer, *Kilikya-Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemine Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji*, İstanbul.
- Ünal 2016: A. Ünal, *Hititçe-Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük, Hattice, Hurrice, Hiyeoglif Luvicesi, Çivi Yazısı Luvicesi ve Palaca Sözcük Listeleriyle Birlikte*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara.
- Wilhelm 2012: G. Wilhelm, "Tarsos. B. In hethitischen Quellen", In, *Rellexikon der Asyriologie und Vorderasiatischen Archäologie, Dreizehnter Band, 3./4. Lieferung*, Berlin/Boston.
- Yiğit 1997: T. Yiğit, "Eski Anadolu Kentlerinden Luhuzatia/Lawazantiya'nın Tarihi ve Lokalizasyonu Üzerine", *Belleten*, Cilt LXI, Sayı 230, Ankara, 1-14.

Resim 1: Kizzuwatna Ritüeline ait KUB 30.31+32.114+KBo 39.281 Ay. IV 27'de URU A-da-ni-y[a-ya] belgelenmektedir.

